

MARKUKSEN EVANKELIUMI

Johdanto

Valtaosa tutkijoista pitää tällä hetkellä Markuksen evankeliumia vanhimpana Uuden testamentin sisältämänä evankeliumina. Luukas ja Matteus ja mahdollisesti myös Johannes ovat käyttäneet omien lähteidensä ohella hyväkseen Markuksen uraauurtanutta työtä. Tämä havainto on merkinnyt viimeisten vuosikymmenien aikana hyvin suurta mielenkiintoa Markuksen evankeliumia kohtaan.

Kirjoittaja ja kirjoittamisajankohta

Evankelista Markus on meille henkilönä tuntematon. Vanha kristillinen perimätieto, ns. Papiiaan katkelma, kertoo Markuksen olleen Pietarin tulkki, joka seurasi opetuslasten johtajaa kaikkialle. Lopulta hän kirjoitti Roomassa muistiin Pietarin kertomat Jeesuksen opetukset. Tätä Papiiaan kertomusta on sittemmin usein epäilty. Tosiasiaksi kuitenkin jää, että evankeliumi kerrotaan huomiota herättävässä määrin Pietarin näkökulmasta käsin - esimerkiksi Jeesuksen veljeä ja Jerusalemin alkuseurakunnan myöhempää johtajaa Jaakobia ei edes mainita nimeltä. 1 Piet 5:13 sanoo Pietarin ja Markuksen olleen yhtä aikaa Roomassa (Babylon tarkoittaa aivan ilmeisesti Roomaa). Merkityksensä on silläkin havainnolla, että alkukirkko säilytti Markuksen evankeliumin senkin jälkeen, kun Luukas ja Matteus olivat ottaneet omiin teoksiinsa sen selvän valtaosan. Ilmeisesti Markuksen takana ymmärrettiin olevan hyvin merkittävän perimätiedon välittäjän. Näin siis on syytä suhtautua vakavasti siihen, että Pietarin ja Markuksen välillä on jokin yhteys. Niin tiukka se kuitenkin on tuskin ollut kuin Papias väittää.

Evankeliumin kirjoittamispaikka ja -ajankohta ovat vaikeita tarkoin määrittää. Vanhastaan on kirjoittamispaikaksi tarjottu Roomaa, mikä on kuitenkin kyseenalaista. Kirja on kirjoitettu ensisijaisesti pakanoille eikä juutalaisille. Todennäköisesti Markuksen evankeliumi on kirjoitettu noin vuonna 70, joko vähän ennen Jerusalemin hävitystä tai pian sen jälkeen.

Oman lisänsä kysymykseen evankeliumin ajoituksesta tuo Qumranista löytynyt hyvin pieni papyrusfragmentti, jonka eräät tutkijat katsovat olevan kappale Markuksen evankeliumia. Mikäli tämä on totta, teos on melko lailla vanhempi kuin aiemmin luultiin. Hävitettiinhan Qumranin luostari jo v. 66. Fragmentin sisältämän muutaman kirjaimen perusteella varmuutta on vaikea saada asiasta varmuutta. Markuksen evankeliumin katkelmaksi sen ovat katsoneet mm. papyrologian suuriin nimiin kuuluva Hunger ja kirjallaan käsitystä tunnetuksi tehnyt Carsten Peter Thiede. Käsityksen on torjunut mm. Kurt Aland.

Erityispiirteitä

Markuksen evankeliumi on kertomus kärsivästä Kristuksesta. Meidän nykyajan ihmisten on mahdotonta tajuta, miten loukkaavalta antiikin ihmisistä täytyi kuulostaa puheen ristiinnaulitusta Jumalan Pojasta. Ristiinnaulitseminen oli mahdollisimman häpeällinen tapa kuolla. Ei ollut ihme, että monet alkukirkon kristityt häpesivät Jeesuksen ristiä. Tästä häpeilystä ei Markuksen evankeliumissa ole jälkeäkään. Puolet teoksesta puhuu Jeesuksen kärsimystiestä, ja hylätyksi tulemisen musta varjo häilähtää jo sen alkuosassa (esim. 3:22-29; 6:1-6). Jeesus ei ole tullut palveltavaksi, vaan nöyryytettäväksi ja ristillä tapettavaksi. Näin siis evankeliumia tulee lukea ristin teologiasta käsin. Toinen merkittävä piirre on ns. Messias-salaisuus. Jeesus kieltää paitsi demoneita myös omia opetuslapsiaan ehdottomasti kertomasta kenellekään, kuka hän todellisuudessa on. Tämä todellinen olemus välähtää jo Johanneksen kasteen hetkellä (1:11) ja myös Kirkastusvuorella, muutaman harvan todistajan läsnäollessa (9:7). Muuten se salataan pitkään hyvin tarkoin. Eri ihmiset kysyvät kummissaan tai kiukuissaan, millä valtakirjalla Jeesus toimii, mutta kysymykseen ei vastata.

Yksikään nykytutkija ei osaa selittää aukottomasti, miksi näin tapahtuu. Joka tapauksessa salaisuus paljastuu Suuren neuvoston edessä, jossa Jeesus vastaa yksiselitteisesti ylipapin esittämään suoraan kysymykseen: Hän on Jumalan Poika ja Kristus. Tämän tunnustaa julkisesti myös roomalainen sotilas Jeesuksen kuoleman hetkellä. Ilmeisesti Markus tahtoo Messias-salaisuudella opettaa, että Jeesus on tunnistettavissa oikeaksi Kristukseksi vain nöyryytettynä ja meidän edestämme ristille lyötynä. Odottivathan monet juutalaiset Kristuksesta poliittista vapauttajaa ja näkyvän Jumalan valtakunnan perustajaa. Näin Messias-salaisuuskin on osa Markuksen ristin teologiaa. Kolmas evankeliumin erityispiirre on ihmekertomusten suuri määrä. Ihmeitä ei kerrota vain siksi, että ihmiset mielellään lukevat merkillisistä tapahtumista. Sama Jumala, joka teki suuria ihmeitä vanhan liiton kansan keskellä, oli luvannut kirjoituksissa uuden pelastuksen ajan, jolloin ihmeet toistuisivat (esim. Jes 35). Jeesuksen toiminnassa toistuvat useat Vanhassa testamentissa kerrotut ihmeet. Ne osoittavat, että Jeesus Nasaretilainen toimi Jumalan valtuuttamana ja siirsi hänen kansansa uuteen aikakauteen.

Evankeliumikirjan jaottelu

Markuksen evankeliumi on jaettavissa parhaiten maantieteellisesti. Alkuosa (1:1-8:26) kertoo Jeesuksen toiminnasta etupäässä Galileassa. Seuraava jakso (8:27-10) kertoo hänen tiestään kohti Jerusalemiä ja Golgataa. Viimeinen jakso (11-16) kertoo hänen kärsimyksistään ja ylösnousemuksestaan Jerusalemissa.